

OKLOPNE JEDINICE U PROTIVUDARU

U odbrambenim operacijama oklopne jedinice se mogu naći u I ili II ešelonu, u rezervi, a ponekad, prvenstveno na početku ratnih dejstava, i u ulozi prednjih odreda. U ovom članku će biti reči samo o upotrebi i načinu dejstva kada se nalaze u II ešelonu i rezervi. U svakoj od ovih uloga oklopne jedinice mogu dobiti više zadataka, međutim, razmatraćemo samo *protivudar*.

Mesto i ulogu oklopnih jedinica u odbrambenoj operaciji opredeljuje *cilj* operacije. Osnovni faktori koji utiču na određivanje cilja bili bi: ideja manevra više komande branioca; sastav i jačina napadača; odnos snaga, naročito u nuklearnim sredstvima, avijaciji i oklopnim jedinicama; značaj operacijske prostorije i pojedinih geografskih objekata u zoni odbrane; prohodnost zemljišta, kao i obostrani operativni položaj suprotstavljenih strana.

Cilj odbrambene operacije biće najčešće da nanošenjem što većih gubitaka troši udarnu moć napadača, slomi i zaustavi napad i stvori uslove za prelaz u opšti napad (protivofanzivu) radi potpunog razbijanja i uništenja napadača.

U povoljnim zemljišnim uslovima, koristeći veliku operativno-taktičku pokretljivost, oklopne jedinice su osnovni nosilac manevra u odbrani. Za takav manevar pogodne su u taktičkim okvirima za dejstva na bojištu, a u operativnim zbog brzog dovođenja iz većih dubina, odnosno zbog premeštanja težišta dejstava sa jednog operacijskog pravca na drugi. Operativne jedinice redovno organizuju i izvode pokretljivu odbranu primenom protivnapada u taktičkim i protivudara u operativnim razmerama. Kada se odbrambena operacija izvodi težištem na protivudaru jačim snagama u dubini zone odbrane, tada će oklopne jedinice, zavisno od drugih okolnosti, imati ulogu rezervi ili će se nalaziti u sklopu snaga II ešelona. Pored oklopnih jedinica koje mogu da budu nosilac protivudara, u njemu učestvuju i pešadijske združene jedinice iz II ešelona (rezervi), a sadejstvuju i one snage koje od ranije izvode odbranu, kao i partizanske snage u pozadini napadača.

Cilj protivudara može da bude: razbijanje napadačevih snaga koje su izvršile duboke prodore i uspostavljanje i konsolidovanje odbrane na prvobitnim položajima ili na nekim bližim zemljišnim objektima od posebne važnosti za dalje izvođenje odbrane; preuzimanje inicijative kako bi protivudar prerastao u opšti napad; odsecanje i okruženje i uništenje snaga napadača koje su dublje prodrle. Na dubinu protivudara veliki uticaj će imati nuklearna sredstva, jer će biti veća u odnosu na dubinu kada se ne raspolaže tim sredstvima.

Samostalne oklopne jedinice (okbr i okd) koje se angažuju u protivudaru sa ostalim operativnim jedinicama, redovno napadaju na samostalnim pravcima, dok oklopne jedinice u sastavu taktičkih pešadijskih združenih jedinica (okb i okp) napadaju u sastavu i na pravcima napada tih jedinica.

U izvesnim situacijama biće potrebno da se deo oklopnih snaga, namenjenih za protivudar, angažuje u odbrani radi sprečavanja prodora napadača zajedno sa snagama u dodiru. Za ove zadatke ne bi trebalo upotrebljavati oklopne jedinice iz II ešelona (rezerve), već delove pešadijskih združenih jedinica sa protivtenkovskim snagama i sredstvima, a oklopne jedinice zbog velike udarne moći usmeriti u protivudar za ofanzivna (napadna) dejstva na određenim pravcima. Međutim, oklopne jedinice koje se nalaze u II ešelonu ili rezervi, pored zadatka za protivudar dobijaju i druge zadatke, kao što su: zatvaranje breša nuklearnih udara i sprečavanje prodora oklopnih snaga napadača; prihvatanje braniočevih snaga i odbrana na II ili III pojasu; borba sa jačim vazдушnim desantima itd. Premda je prvorazredni zadatak oklopnih jedinica da učestvuju u protivudaru, one se mogu, u skladu sa razvojem situacije, angažovati i za izvršenje nekog drugog zadatka. Tako, na primer, kada na zemljištu prohodnom za oklopne jedinice jače snage napadača izvrše dublje prodore eksploatišući učinke svojih nuklearnih udara, braniočeve oklopne jedinice mogu dobiti zadatak da zatvore nastale breše i spreče dublje prodore. Ipak, kada je ideja manevra više komande izvršenje protivudara sa jačim snagama, oklopne jedinice će ofanzivnim dejstvom ostvariti znatno veće učinke, a sprečavanje prodora prepustiće drugim snagama, uz obilno korišćenje minsko-eksplozivnog zaprečavanja.

Oklopne jedinice predviđene za protivudar, u početnom grupisanju raspoređuju se u očekujuće rejone (OR) koji mogu da budu između I i II pojasa ili na nekom pojasu ili međuprostoru dublje. Na izbor OR utiče cilj odbrane i formacijska pripadnost oklopne jedinice. Ukoliko se nalazi u sastavu korpusa i kada je cilj odbrane da se napadač zaustavi, a napad slomi na I pojasu odbrane, onda će se oklopna jedinica rasporediti u OR između I i II pojasa i tada predstavlja rezervu, ili na delu II pojasa, u kom slučaju zajedno sa ostalim snagama na II pojasu čini II ešelon. Kod ovakvog cilja odbrane, II ešelon i eventualno rezerva su jačeg sastava, jer je potrebno snažnim protivudarom, u sadejstvu sa snagama I ešelona, slomiti napad, razbiti i odbaciti napadača radi uspostavljanja prvobitnih položaja ili prelaska u opšti napad.

Kada je cilj odbrane korpusa da snagama I ešelona zadržava i usporava napadača, i snagama II ešelona zaustavi napad na II pojasu radi ostvarenja uslova za protivudar II ešelona armije, tada se oklopna jedinica korpusa može nalaziti u OR kao rezerva između II i III pojasa, a oklopne jedinice armije na III pojasu ili pozadi njega.

Da li će oklopne jedinice biti u sastavu II ešelona operativne jedinice ili u ulozi rezerve, zavisi od njenog zadatka. Ukoliko je protivudar naglašen kao prioritetni zadatak, tada će se nalaziti u sa-

stavu II ešelona, s tim što i u toj ulozi može dobiti 1 do 2 sporednija zadatka, tj. da delom snaga bude u gotovosti za njihovo izvršenje. U drugom slučaju, kada viša komanda dođe do zaključka da postoje realne mogućnosti spuštanja jačeg vazdušnog desanta, da napadač, koristeći breše nuklearnih udara, može izvršiti dublje prodore oklopnim snagama i preduzeti eventualna druga iznenadna dejstva, oklopna jedinica će najčešće imati ulogu rezerve. Tako, na primer, može dobiti zadatak da kao rezerva bude u gotovosti za borbu protiv vazdušnih desanata, za protivudar i slično. Ako iz bilo kojih razloga ne bude potrebno da se angažuje u borbi sa vazdušnim desantom ili za neki od zadataka koji je određen rezervi, angažovaće se u protivudaru.

Oklopne jedinice se dovode i raspoređuju u OR, gde se nalaze do prelaza u protivudar. Postavlja se pitanje, da li će oklopna jedinica biti u OR ili u zoni odbrane u uslovima kada se raspoređuju na delu jednog od pojasa odbrane u dubini? Kada je oklopna jedinica u ulozi rezerve, najčešće se nalazi u OR između pojasa odbrane, i obratno, kada je u sastavu II ešelona, najčešće je na pojasu odbrane i to u OR, a ne u odbrambenom rasporedu u zoni odbrane. OR će obično biti bliže zadnjem delu pojasa, gde će se jedinice razmestiti prikriveno na pošumljenom zemljištu i pristupiti ukopavanju tehničkih borbenih i drugih sredstava. Ne bi bilo dobro da se oklopna jedinica rasporedi u zonu odbrane sa odbrambenim potetkom u dubini pojasa, jer bi zbog dužeg bavljenja u toj zoni bila izložena nuklearnim i avioudarima napadača, koji bi imao veće mogućnosti da otkrije njeno prisustvo nego u prethodnom slučaju kada je u OR.

Pored OR, određuje se i rezervni OR u koji se premešta oklopna jedinica kada napadač otkrije njeno prisustvo i ugrozi ga nuklearnim i udarima avijacije. Rezervni OR se poseda ovim sredstvima i posle izvršenih udara.

Oklopna jedinica može se angažovati za izvršenje zadatka samostalno ili zajedno sa ostalim snagama koje učestvuju u protivudaru. Samostalno se može upotrebiti kad je potrebna brza intervencija za važan objekt, u situaciji kad napadač brzo prodire. Tada se može, radi olakšanja izvlačenja ugroženih snaga, pokrenuti u protivudar samo oklopna jedinica koja će snažnim bočnim napadom razbiti najistaknutiji klin napadača, zauzeti pogodne zemljišne objekte i time obezbediti dalje plansko izvođenje odbrane. Oklopnoj jedinici u samostalnom protivudaru sadejstvuju snage u dodiru i protivtenkovski elementi sa odgovarajućom podrškom u artiljeriji avijaciji i eventualnom upotrebom nuklearnih sredstava.

Kada oklopna jedinica učestvuje u protivudaru samostalno, bez angažovanja drugih slobodnih snaga branioca, tada dobija *pravac napada*. Međutim, u drugim uslovima, tj. prilikom prelaska u protivudar svih snaga branioca (II ešelona), oklopnoj jedinici se određuje *zona napada*. Nju je potrebno odrediti zbog toga što u protivudaru koji organizuje viša komanda učestvuju sve jedinice (pešadijske i oklopne), a dubina zadatka im može biti manja ili veća. Međutim, kod samostalne upotrebe oklopnih jedinica nema potrebe

za određivanjem granica dejstva, jer nemaju suseda. Ukoliko se, u uslovima opšteg protivudara svim snagama iz dubine, oklopna jedinica upućuje da obuhvatnim manevrom izvrši bočni napad, a taj pravac je udaljen od drugih snaga koje učestvuju u protivudaru, takođe joj se određuje samo pravac a ne zona napada.

Organizacija i priprema protivudara. Oklopna jedinica bilo da je u rezervi ili u II ešelonu dobija opšti zadatak u odbrambenoj operaciji, istovremeno kada i sve druge snage. Ovim zadatkom se reguliše: OR i rezervni OR, pravci ili zone napada u sklopu opšteg protivudara, zadatak, linije razvoja, ojačanja, podrška, mere sadejstva i pozadinsko obezbeđenje. Pored toga, može joj se postaviti i još neki zadatak kao, na primer, borba sa vazдушnim desantom itd.

Na osnovu primljenog zadatka oklopne jedinice se dovode u OR, a zatim komandant vrši odgovarajuće pripreme u vezi sa organizacijom protivudara. U te pripreme spadaju: komandantsko izviđanje i izdavanje odluke, uređenje pravaca dovođenja od OR do linija razvoja, inženjerijsko uređenje ovih linija, maskiranje i ukopavanje tenkova i drugih tehničkih sredstava u OR, izrada zaklona za ljudstvo itd.

Na komandantskom izviđanju koje organizuje komandant oklopne jedinice i na kome učestvuju neposredno potčinjeni, kao i predstavnici sadejstvujućih jedinica, konkretizuju se svi postupci i mere po varijantama dejstva u protivudaru. U tu svrhu, na izviđanju se određuju i pravci dovođenja iz OR do linija razvoja, pri čemu se dolazi do zaključaka o prosečnim brzinama kretanja kolona, dužini pravaca i o vremenu koje je potrebno oklopnoj jedinici za dovođenje i razvoj u borbeni poredak za napad. Ukoliko oklopna jedinica ima zadatak da bude u gotovosti za protivudar na dva pravca, sve se organizuje i na drugom pravcu protivudara.

Na zemljištu se preciziraju i kasnije razrađuju *dve osnovne varijante* upotrebe oklopne jedinice. Varijanta broj 1, ukoliko dođe do upotrebe na I pravcu protivudara, i varijanta broj 2 za II pravac protivudara. Svaka varijanta sadrži po *dve podvarijante*, za čiju se osnovu uzimaju linije razvoja koje se preciziraju na zemljištu. Linije razvoja u suštini predstavljaju zemljišne rejone sa određenom širinom i dubinom, na kojima se određuje:

prednji kraj I borbenog ešelona i njegov sastav;

vatreni položaji artiljerije za podršku;

rejon II borbenog ešelona (rezerve);

vatreni položaji LPAA;

rejon PTO kao i rejon PGZ, DkSt, SnSt, StR;

rejon KM.

Na zemljištu se određuju pravci napada sa svake linije razvoja jedinica I borbenog ešelona i pravci premeštanja drugih elemenata. Ukoliko branilac raspolaže nuklearnim sredstvima, utvrđuju se rejon NT i način eksploataisanja učinaka nuklearnih udara.

Pod uređenjem pravaca dovođenja i linija razvoja podrazumevaju se radovi koji će obezbediti što brži izlazak na linije razvoja i uslove za razvoj u borben poredak, otvaranje vatre i prelaz

u napad. Radi toga se vrši raščišćavanje, ojačavanje i po potrebi izrada novih deonica puteva za pokrete oklopnih jedinica. Ako se pođe od pretpostavke da će napadač glavni udar nanositi na pravcu najprohodnijeg zemljišta, i da će oklopne jedinice biti glavne snage udara, pravci dovođenja i napada oklopnih snaga branioca će izvoditi preko teže prohodnog zemljišta da bi se obezbedilo bočno dejstvo u protivudaru. Zbog tih okolnosti potencirana je potreba uređenja pravca koji od OR izvode do linije razvoja. Obimnost ovih radova zavisiće od prohodnosti i komunikativnosti zemljišta u zoni odbrane gde se izvodi operacija.

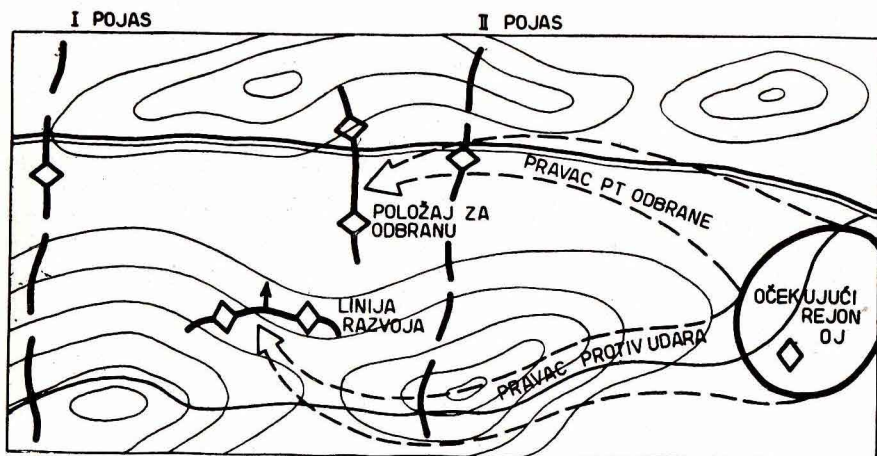
Oklopna jedinica dobija 1—2 pravca za napad, a na svakom se uređuju 1—2 linije razvoja. Na zemljištu koje je predviđeno za linije razvoja i na pravcima prema planiranim objektima napada vrši se potrebno raščišćavanje. Sve ove radove na pravcu dovođenja, na linijama razvoja i pravcima napada vrše snage i sredstva iz sastava oklopne jedinice, a u prvom redu se angažuje moto-pešadija i inženjerija sa mehanizacijom.

Pošto će oklopna jedinica u rezervi ili u II ešelonu, pored protivudara, dobijati i druge zadatke, kao što su zatvaranje breše i sprečavanje prodora oklopnih snaga napadača, postavlja se pitanje da li će oklopna jedinica imati jedan pravac za protivudar i za sprečavanje prodora napadača, ili su to dva, na zemljištu odvojena pravca. Ovde se radi o neujednačenim gledištima o ovom pitanju.

Bez obzira što je ideja manevra više komande da se protivudrom jačim snagama slomi napadna moć napadača i stvore uslovi za naredna ofanzivna dejstva, oklopna jedinica se zbog nepredvidenih postupaka napadača može angažovati za protivtenkovsku borbu, odnosno sprečavanje prodora oklopnih snaga. Zavisno od prohodnosti zemljišta i broja pravca većeg kapaciteta u zoni odbrane operativne jedinice, oklopnim snagama će se određivati 1—2 pravca za protivudar i 1—2 pravca za sprečavanje prodora oklopnih snaga. Prema nekim mišljenjima, ovi se pravci poistovećuju, pa ih analogno tome nazivaju pravcima upotrebe oklopnih jedinica i na svakom se određuje 1—2 linije razvoja i 1—2 položaja za odbranu.

Kada se u zoni odbrane nalazi 1—2 pravca prohodna za tenkove, na kojima se očekuju oklopne snage napadača nekoliko puta nadmoćnije od branioca čije su oklopne snage u rezervi ili u II ešelonu, tada je izlišna pretpostavka i mogućnost planiranja protivudara na takve snage i na tim pravcima. Odmah treba naglasiti da bi ova konstatacija bila neodrživa ukoliko je ne bude propratio odgovarajući komentar. Moguće je izvođenje protivudara branioca i na takve snage napadača u sadejstvu sa drugim jedinicama i elementima operativnog poretka, a naročito kada branilac raspolaže nuklearnim sredstvima i bar ujednačenim odnosom snaga u avijaciji. Međutim, u ovim uslovima ne bi se oklopna jedinica angažovala u protivudar frontalno na pravcu kojim prodiru nadmoćnije oklopne snage napadača, već bi pravac dovođenja iz OR vodio teže prohodnim zemljištem kako bi se obezbedio bočni udar u odnosu na direktrisu oklopnog napadnog klina napadača. U organizacijskom procesu potrebno je planirati i takve pravce za upotrebu oklopne

jedinice branioca, ali ne za protivudar, već za odbranu radi sprečavanja prodora oklopnih snaga napadača. U vezi s tim, na ovom pravcu treba odrediti 1—2 položaja za odbranu, odnosno zone odbrane, a na pravcu protivudara 1—2 linije razvoja.

Sk. 1

Bez obzira što se udarna snaga oklopne jedinice — u osnovu ispoljava na jednom operacijskom pravcu, ipak su ovo u suštini dva pravca dejstva jer, da bi oklopna jedinica došla na liniju razvoja za protivudar, odnosno na položaj za odbranu, treba je dovesti sa dva odvojena pravca različitih karakteristika. Bilo bi izlišno određivati položaje za odbranu na predviđenom pravcu protivudara, na zemljištu prikazanom na skici br. 1, pošto tamo ne mogu i neće napadati jače oklopne snage napadača, a isto tako bilo bi necelishodno određivati linije razvoja na pravcu gde se očekuju jake snage napadača. Očigledno je da su ovo dva različita pravca upotrebe i dejstva oklopne jedinice, pa zato ne bi bila potpuno opravdana mišljenja da se oklopnoj jedinici određuju opšti pravci upotrebe i na svakom od njih po 1—2 linije razvoja i po 1—2 položaja za odbranu, već je bolje da se odredi i naglasi poseban pravac protivudara i linije razvoja, a posebno pravac sprečavanja prodora oklopnih snaga napadača i položaja za odbranu na tom pravcu.

Gde će se nalaziti linija razvoja na pravcima protivudara u odnosu na elemente strukture zone odbrane operativne jedinice, zavisi od cilja odbrane i ideje manevra više komande i udaljenosti OR. Obično će se linije u zoni odbrane korpusa određivati na zadnjem delu I pojasa, u međuprostoru I i II pojasa odbrane, a u zoni odbrane armije u međuprostoru II i III pojasa i na zadnjem delu III, ili u međuprostoru III i IV pojasa. Nekada će se određivati samo po jedna linija razvoja na pravcima protivudara, a nekada i po dve. Bolje je imati određene i po mogućnosti dve uređene linije razvoja na svakom pravcu, jer se može desiti da oklopna jedinica iz bilo kojih razloga ne dostigne najistaknutiju liniju. Do toga može

doći ako napadač upotrebi veći broj nuklearnih sredstava i ostvari brzi prodor u dubinu, a oklopna jedinica ne može stići na prvu liniju i zato izvršiti razvoj na drugoj koja je bliže OR.

Pored toga, napadač može otkriti oklopnu jedinicu u toku pokreta, i nuklearnim udarima i avijacijom naneti joj gubitke i znatno usporiti pokret, tako da neće uspeti da dostigne prvu liniju razvoja.

Komandant operativne jedinice donosi odluku za protivudar u pogodnom momentu, tokom izvođenja odbrane kojom reguliše zadatak oklopnoj jedinici, i to: zadatak pešadijskih združenih jedinica u protivudaru, pravac protivudara i linija razvoja; zadatke snaga branioca koje su u dodiru sa napadačem, a nalaze se na pravcu protivudara oklopne jedinice; zadatke partizanskih snaga u pozadini; zadatke avijacije, artiljerije, inžinjerije i drugih rodova vojske koji sadejstvuju ili podržavaju uvođenje oklopne jedinice u protivudar itd.

To je zadatak na osnovu koga oklopna jedinica kreće u protivudar iz OR, a koji može da bude istovetan sa jednom od prethodno razrađenih varijanti, i u tom slučaju jedinica se može pokrenuti iz OR. Ipak, usled raznih okolnosti, nekada će oklopna jedinica dobiti zadatak za protivudar koji se neće poklapati sa razrađenim varijantama, ili će to biti samo delimično. Što se tiče pravca protivudara, tu ne može doći do izmene jer su u organizacijskom procesu predviđeni svi mogući pravci upotrebe. Do razlika će najčešće dolaziti kod ranije predviđene linije razvoja.

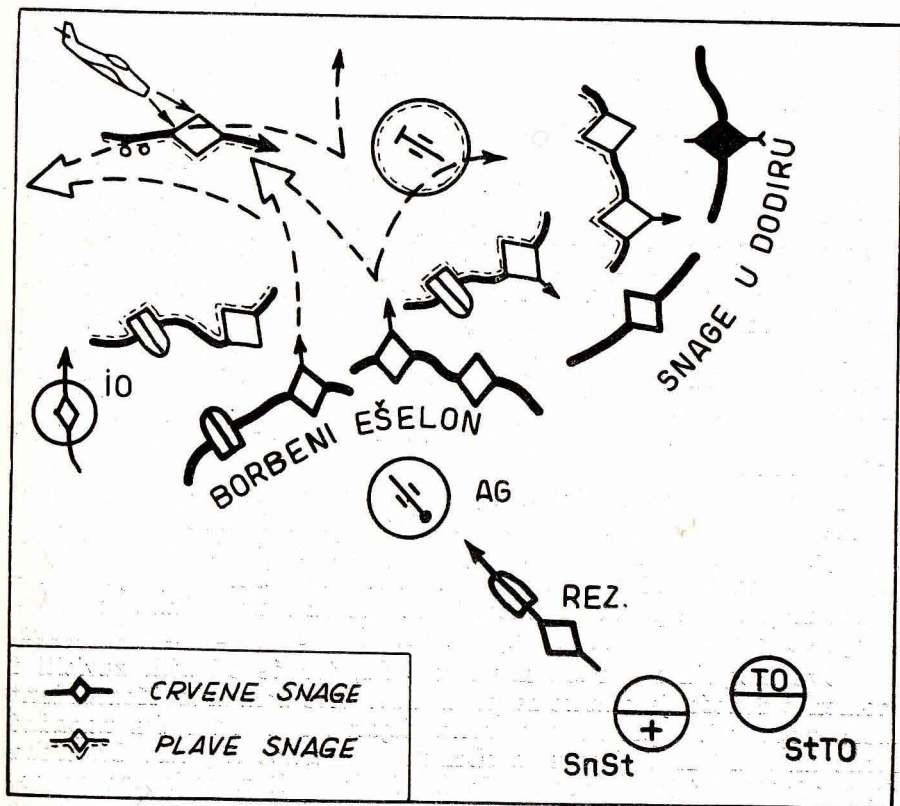
Pokret iz OR, borbeni poredak i izvođenje protivudara. Vreme za dovođenje oklopne jedinice iz OR na liniju razvoja najbolje se može sagledati na primeru odbrambene operacije korpusa. Ako se u toj pretpostavci jedinica nalazi u OR, na oko 10 km iza II odbrambenog pojasa, a komandant korpusa želi da je angažuje u protivudaru sa linije razvoja u međuprostoru I i II pojasa, udaljenost OR iznosiće oko 40 km. Već ranije je konstatovano da će pravci dovođenja najčešće ići teže prohodnim zemljištem zbog potrebe za udarom u bok napadačevih snaga kao i postizanje iznenađenja. Zato treba računati na prosečne brzine kretanja — danju oko 15, a noću 10 km/č.

Na osnovu toga, za dovođenje bi bilo potrebno 3—4 časa, zatim, zavisno od dubine kolona, za razvoj u borbeni poredak na liniji razvoja i za eventualno izdavanje dopunskih naređenja do 1 čas. Ovome treba dodati i vreme od najmanje 1/2 časa od prijema zadatka do pokreta prvih jedinica. Znači da oklopna jedinica sa udaljenja 40 km može preći u napad sa linije razvoja za oko 5 časova.

Ove mogućnosti treba imati u vidu, jer će od njih zavisiti i momenat donošenja odluke za protivudar više komande. Komandant mora neprekidno pratiti obostrana dejstva i utvrditi šta napadač može da učini za 5 časova, s obzirom na tempo napada. On treba da predvidi objekte i vreme do kojih će stići napadačeve snage, s tim da budu iscrpljene ili zadržane, odnosno da predvidi krize do kojih će doći u napadačevom borbenom poretku.

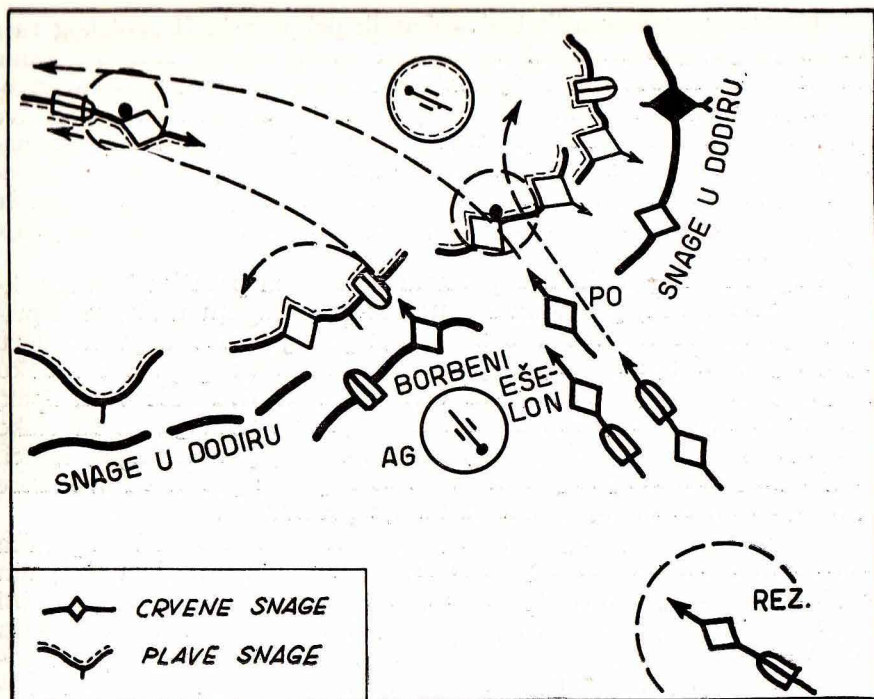
Komandant oklopne jedinice u izvođenju odbrane može do odluke za protivudar da se nalazi na KM višeg komandanta radi boljeg uvida u razvoj obostranih dejstava. Kada sasluša odluku za protivudar komandant sredstvima veze naređuje pokret jedinice ili ukoliko je KM pretpostavljenog bliže OR, odlazi u jedinicu gde izdaje naređenje za pokret i napad.

Borbeni poredak na liniji razvoja sastoji se od elemenata kao i prilikom napada u drugim uslovima, jer, u suštini, oklopna jedinica u protivudaru više komande izvodi napad. Da li će se borbeni poredak sastojati od dva borbena ešelona, ili od jednog i rezerve zavisi od dubine zadatka u napadu, prohodnosti zemljišta i od toga da li se na pravcu napada upotrebljavaju nuklearna sredstva. Pošto je prvi borbeni ešelon uvek nosilac udara i ima glavnu ulogu, u sastavu treba da ima što jače snage, u prvom redu tenkovske. Zato se može reći da će se borbeni poredak najčešće sastojati od borbenog ešelona i rezerve, jer je i dubina zadatka u protivudaru obično manja nego u napadu u drugim uslovima. Rezerva može da bude jača ili slabija, i, s obzirom na potrebu da se gro snaga odmah ubaci u napad, može se reći da će češće biti slabijeg sastava i da će je sačinjavati motopešadijske snage sa delom tenkova.

Sk. 2 — Oklopne jedinice u protivudaru bez upotrebe nuklearnih b/s

Sk. 3 — Oklopne jedinice u protivudaru sa nuklearnim b/s

Pokretom snaga I ešelona sa linije razvoja počinje napad. Napadu treba da prethodi kratka, snažna i, po mogućnosti, iznenadna vatrena priprema u kojoj učestvuju i nuklearna sredstva, artiljerija, oklopne i ostale jedinice u zoni protivudara, kao i avijacija. Ako postoji mogućnost iznenađenja u vremenu i pravcu napada, vatrena priprema se planira ali se ne mora ostvariti.

Napad treba da bude snažan i energičan da udarna snaga tenkova (vatra, pokretljivost i oklop), uz podršku nuklearnih sredstava avijacije i artiljerije dođe do punog izražaja. Neki primeri sa istočnog fronta u II svetskom ratu najbolje potvrđuju kakvi se rezultati postižu angažovanjem oklopnih snaga u odbrambenim operacijama za napadna dejstva na bokove napadača.¹

¹ Krajem juna 1941. godine nemački 39. okk obrazovao je klin u napadu, na pravcu Alitus — Vilno — Minsk. U korpusu je bilo oko 6.000 raznih vozila. Na bok ovog klina izvršen je protivudar sovjetske tenkovske grupe, koja je uz podršku avijacije u snažnom udaru razbila deo snaga korpusa, a ostale snage prisilila na povlačenje. U protivudaru je bilo uništeno preko 200 nemačkih tenkova. Nešto kasnije, na sličan način uništena je nemačka 20. okd protivudarom sovjetske tenkovske grupe. Borba je vođena noć i dan, uz obostranu podršku avijacije. Ovim dejstvom 20. okd je izbačena iz borbe i njeni preostali delovi izvučeni su u pozadinu. O. Dražin: *Suvozemne krstarice*, str. 251—253.

20. avgusta 1943. godine u sovjetskim ofanzivnim dejstvima oko Harkova, 1. tk, po probouju odbrane na delu fronta nemačke 8. armije, izvršio je dublji prodor. Da bi otklonili opasnost, Nemci su izvršili bočni protivnapad

Na osnovu pomenutih i niza drugih primera iz II svetskog rata realna je pretpostavka da će se i u eventualnom ratu ne samo nadmoćnijim ili ravnim snagama već i slabijim moći uspešno izvoditi napadna dejstva na bokove napadača. Za uspeh takvih dejstava od posebne je važnosti izbor momenta za angažovanje oklopnih snaga, a to znači da su napadačeve snage izvršile dublji prodor na određenom pravcu, da je utrošio taktičke rezerve, a operativne su suviše udaljene ili i one uvedene u borbu, da je intenzitet dejstva avijacije napadača oslabio itd.

Napad na napadača u napadnom borbenom poretku ima karakter susretne borbe, pa jedna i druga strana stupaju u borbu u približno jednakim uslovima. Ukoliko oklopne jedinice u protivudaru uspeju postići iznenađenje, tj. da se iznenadno pojave na boku oklopnog klina napadača, efekti i rezultati dejstva biće veći. Ipak, izgleda da će ovo neposredno iznenađenje biti nemoguće ili teško ostvarljivo, naročito kada se radi o krupnijoj oklopnoj jedinici. Zbog toga je realna pretpostavka da će napadač preduzeti sve mere i postupke da bi bio spreman da odbije protivudar.

Kakav će se uspeh postići u početnom udaru zavisi i od pravca protivudara. Ukoliko ovaj pravac izvodi u koren duboko uklinjenih snaga napadača, početni uspeh će biti veći, jer će na takvoj dubini prodora snage napadača biti razređene, odnosno tamo će se nalaziti elementi pozadine i manji borbeni delovi. Ovakav način dejstva potvrđuje i jedan primer iz prošlog rata. 28. juna 1941. godine za vreme borbi u rejonu Dubna, na istočnom frontu, sovjetski 8. mk izvršio je protivudar jednom grupom mešovitog sastava, snagama nešto jačim od jedne divizije, na nemačku 11. okd, i to u njenu pozadinu, a zatim s leđa na borbeni deo. Tom prilikom potpuno su uništene pozadinske jedinice kao i znatne snage borbenog dela 11. okd.²

U slučaju kada se protivudar izvodi takođe bočno, ali na manju dubinu napadnog klina, tj. u bok borbenog dela napadačevih snaga, uspeh će u početnom udaru zavisiti od odnosa snaga, pogodnosti zemljišnih objekata koji mogu poslužiti napadaču za odbranu, kao i od toga da li branilac upotrebljava nuklearno oružje u protivudaru.

Snage napadača na koje je usmeren protivudar uspeće da zauzmu odbrambeni borbeni poredak, ali na otvorenom zemljištu bez mogućnosti da se ukopaju. Brzi prelaz u odbranu često će imati karakter „razređene” odbrane. Ukoliko je branilac izabrao momenat protivudara u uslovima kad je napadač utrošio bliže rezerve, a dublje su dosta udaljene, tada, radi odbijanja protivudara, napadač može jedino izvlačenjem dela snaga iz grupacije koja je najdublje prodrla ojačati ugroženi bok. Pitanje nedostatka snaga na ugroženom pravcu napadač može rešavati i nuklearnim udarima po oklopnoj jedinici branioca.

manjim oklopnim snagama. Iz divizije „Velika Nemačka“ formiran je oklopni odred sastava: tenk. bataljon (20 tenkova), bataljon oklopne pešadije, baterija samohodnih topova i izviđačka četa. Iznenadnom pojavom i udarom ovog odreda u bok sovjetskog tk, koji je posle 12 časova borbe Korpus je bio prisiljen na povlačenje uz osetne gubitke. *Maleužni: Oklopne bitke*, str. 275—276.

² *Popelj: U teško vreme*, str. 172—179.

Osnovna prednost braniočevih snaga u protivudaru je u mogućnosti da ostvare povoljan odnos snaga na izabranom pravcu, što predstavlja presudnu činjenicu za uspeh. Odnos snaga treba uvek posmatrati sa dva aspekta — sa brojnog i kvalitetnog. Nije dovoljno ostvariti samo povoljan brojni odnos snaga u tenkovima, već prvenstveno treba voditi računa o kvalitetnim svojstvima tenkova jedne i druge strane, pri čemu se podrazumeva probojna moć tenkovskih topova i otpornost oklopa.

Pojava sovjetskih tenkova T-34 u protivudaru protiv nemačkih snaga severoistočno od Orela, oktobra 1941. god., bila je presudna baš zbog njihove veće probojne moći i jačeg oklopa u odnosu na nemačke tenkove „mark-3 i 4”. O tome Guderijan u svojim memoarima, na jednom mestu, između ostalog kaže: „U borbu su stupili mnogobrojni ruski tenkovi T-34, nanoseći nemačkim tenkovima teške gubitke. Sve do sada smo uživali nadmoćnost u tenkovima, ali se od sada situacija preokrenula”.

Ovaj primer o sudarima nemačkih tenkova „mark” i sovjetskih T-34 veoma je poučan, jer su Nemci bili brojniji, dok je kvalitet tenkova bio na strani Sovjeta. Pored jačeg oklopa, tenkovi T-34 imali su topove kal. 76 mm prema nemačkim kal. 37, 45 i 57 mm, čija je probojna moć dosta slabija. Taj kvalitetni odnos u korist sovjetskih tenkova uticao je da Nemci od tada počinju sa ugradnjom topova kal. 75 mm na tenkovima „mark-4” i da proizvode teže tenkove i samohodne topove kao što su bili „ferdinand” i „tigar”. Zato u našem razmatranju, pored ostalih, treba da bude uvek prisutan i tehnički faktor, koji će uticati na izbor i primenu odgovarajućih taktičkih postupaka prvenstveno nižih oklopnih jedinica u izvođenju protivudara.

Bez obzira na pravac protivudara, od presudnog značaja za uspeh jeste situacija u vazduhu. Ukoliko branilac nije postigao prevlast u vazduhu, u izvođenju protivudara imaće velike teškoće, jer avijacija sa savremenim raketnim i drugim ubojnim sredstvima postiže velike učinke u udarima po oklopnim snagama. Pored toga, branilac mora imati dovoljno jake rezerve da bi u potpunosti mogao iskoristiti početni uspeh, osobito u protivudaru na većoj dubini.

Specifičnosti daljeg dejstva po upadu u raspored napadača ogleđaju se u tome što će bokovi oklopne jedinice veoma često biti izloženi bočnim udarima napadača. U kojoj će meri bokovi biti izloženi udarima napadača mnogo će zavistiti od zemljišta, naime da li se napadaču pruža mogućnost da manevrom snaga sa manje ugroženih pravaca interveniše na pravac protivudara oklopne jedinice ili ne, itd.

U vezi s tim, oklopna jedinica u nastupanju određenim pravcem treba težiti za što bržim prodorom u rejone krajnjeg cilja protivudara i da za obezbeđenje bokova izdvaja što manje snage. Kada branilac raspolaže nuklearnim oružjem, celishodno je da nuklearnim i udarima avijacije izbacii iz borbe ili neutrališe oklopne snage napadača koje mu ugrožavaju bokove, a time se potreba za izdvajanjem jedinica iz snaga za protivudar svodi na minimum.

Uloga naših snaga u pozadini napadača, u prvom redu partizanskih, biće veoma značajna. Ukoliko se protivudar izvodi na većoj dubini i na pogodnom zemljištu, doći će do neposrednijeg sadejstva sa oklopnim jedinicama. Zadaci koje bi te snage u pozadini izvršavale za oklopne jedinice mogu da budu: rušenje puteva i objekata radi sprečavanja dolaska napadačevih rezervi, napadi na lansirne uređaje i heliodrome taktičko-operativnih jedinica, obezbeđenje bokova, zauzimanje važnijih zemljišnih objekata u dubini do pristizanja oklopnih snaga itd. U izvesnim situacijama, partizanske snage mogu izvršavati zadatke koji su inače namenjeni prednjim odredima. Ukoliko se oceni značaj takvih objekata u dubini, pored partizanskih snaga koje su već tamo mogu se uputiti i prednji odredi oklopnih snaga radi neposrednog sadejstva sa partizanskim snagama, čime im se ojačava sposobnost za borbu sa napadačevim oklopnim snagama.

Po izvršenom protivudaru, oklopna jedinica se može angažovati za produženje napada, u odbrani na zauzetim objektima da drugim snagama obezbedi uslove da pređu u odbranu, da se izvuče u rezervu itd. Pored toga, može delom snaga ili u celini da učestvuje u razbijanju okruženih snaga napadača.

Pukovnik
Stevo VUJNOVIĆ